

"אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל: "(א', א')

משה רבנו פתח בדברי תוכחה. ארבעים שנה אחרי שהמרו עם ישראל בים סוף והתלוננו על הרעב לפני ירידת המן, ארבעים שנה אחרי חטא העגל וחטא המרגלים. רוב הדור ההוא כבר לא היה קיים ונותרו רק אלו שלא היו בני עונשין, הוי אומר שהתוכחה לא היתה אישית כלפי אף אחד מבני ישראל אלא כללית, ומטרתה היתה לטובת עם ישראל שלא יחזרו על החטא שאם יחטאו, מי יתפלל בעדם לאחר פטירת משה רבנו. ולמרות זאת, הוכיחם משה רבנו ברמז ולא בפירוש.

דרשו חז"ל: (ילקוט שמעוני כי תצא), אמר משה, אם אני אומר להם כך הרי אני מלבין פניהם, ומלבין פנים אין לו חלק לעולם הבא... אלא אני אומר לישראל, "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים": (דברים כה, יז), והם יבינו מאליהם את התביעה בגינה בא עמלק..

נורא הדבר, ברור לנו שכל מטרתו של משה רבנו היתה מתוך אהבתו את עם ישראל, והנה הוא מחשב את דבריו איך לומר את הדברים בעקיפין, כדי שאף אחד לא יתבייש ויפגע.

כמה פעמים אנו מוצאים את עצמנו אומרים לבן הזוג את תוכחתנו במילים קשות וברוגז רב, מבלי לברור את המילים ומבלי לחשוב על התוצאות של מילים אלו? האם עצרנו לרגע, לחשוב לפני כן על הדברים ולנסות לברור אותם, כדי שבן הזוג לא יפגע?

אכן, מטבע הדברים בין אנשים קרובים מתגלעים לעתים ויכוחים ואי הבנות, ביחוד בתוך המשפחה בין בעל לאשה, מותר ואף חשוב להניח את הדברים על השולחן ולהידבר, אך עם כל זה אסור לפגוע בשני בשום אופן!

מלבד זאת שלמלבין פנים אין חלק לעולם הבא, גם התוצאה לא תהיה רצויה ולא תקדם את המטרה, שהרי מי שנפגע מנסה למצוא את הדרך להצדיק את מעשיו, ואינו יכול לפתוח את ליבו להאזין ולהקשיב לדבריו ורגשותיו של השני.

אך אם חושבים על הדברים טרם אמירתם, ומנסים לתכנן את השיחה באופן נעים ומכבד מבלי לגרום לצד השני להפגע. או אז מרויחים בכפליים, גם הדברים באים לידי פתרון וגם מעמיקים את הקשר בתוך הבית ומובילים אותו לפסגות חדשות.

כל כך דקדקו גדולי הדור לא להלבין את פני הזולת גם במחיר של אי נעימות רבה,

מסופר על המהרי"ל דיסקין זצוק"ל שבעת שמסר שיעור הכין לו אחד מתלמידיו כוס תה, ומאחר והיה חלוש הוסיף כפית סוכר נוספת. לאחר השיעור התברר שהתלמיד טעה והכין לרבו כוס תה עם מלח, ולמרות זאת שתה הרב את הכוס עד תומה ולא היה אפשר לחוש עליו את אי הנוחות שבדבר, כששאלה אותו לאחר מכן הרבנית, 'ומה על מצוות 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם'? שכן בריאות של הרב היתה רופפת וכמות מרובה של מלח יכולה היתה להזיקו.

ענה לה הרב בנועם' נוח לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ובלבד שלא ילבין פני חברו, כך שגם מצות 'ונשמרתם' נדחית'... (שובה ישראל)

ישראל לסגולתו

סגלה לסובל ממשקעים בחייו

מי שעבר עליו ילדות קשה או בחרות קשה וכיצא שמשאירה עליו רשמים שליליים, או של "סיוט" או של דפאון, או של חסר בטחון ועתה אף שארץ חניו מסדר ומצלח אלא שזכרונות העבר יוצרים אצלו משקעים באפן שמפרע הוא מלתפקד באפן נורמלי, הסגלה הטובה ביותר לצאת ממצבים אלה הוא דוקא לשמח בתקופות שעברו עליו הן מפני שהיו תקופות של יסורים, ויסורים מכפרים מעלים ומרוממים, והן מפני שבכך יש בידו להעריך ולקשר את ה"אור" שהוא נמצא בו עתה, שכן אין האור נפר אלא מתוך החשך, ומה שאצל רבים קשה מאד להכיר בטוב שיש להם אצל זה קל הדבר יותר.

ועל כן מה שיש לאחד כזה לעשות הוא לעשות השוואה בין התקופות הקשות שעברו לבין התקופות היפות של עתה כשכבר נחלץ מאותם מצבים, ויודה לה' בשמחה גדולה היאך עתה - תודה לה' - צדיק מצרה נחלץ, וכשנתקף הוא בזכרונות העבר במקום להשקע בהם ולחשב כאילו הוא חי אז בתוך מי החשך שעברו, מייד יסיט מחשבתו לכיוון האחר - לשמח שמחה עצומה בלבבו, ולומר לעצמו, ישתבח שמו של מלך מלכי המלכים היאך הוציאני מאפלה לאורה, ומגלות לגאולה ויערך השוואה בין העבר - שאותו יזכר ללא עמק כדי שלא להשקע בזכרונות העבר - לבין מצבו הטוב של עתה שבו אכן יתרכז כראוי להתבונן בטובות ה' שגברו עליו, ויזהר אדרכא, כל פעם שיתקף בזכרונות העבר מייד ישיב מלחמה לכנגדם, ותכף לקראת בואם יגדיל שמחתו, וכשירגיל עצמו בכך כמה פעמים יראה בחוש שכבר כמעט לא נתקף הוא יותר בזכרונות העבר להעכיר את רוחו.

והוא בודק ומנסה! וזהו בעצם מטרת כל חגי ישראל, לשמח עתה דוקא בזכרון הגלות והצרה שהיתה, שהנה כבר איננה, ובמקומה באה הגאולה.

ויקרא פסוקים שאמרום חנה ונדוד המתארים המה את תקופתם הקשה ואת השמחה כשנחלצו ממנה.

"אין-קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור פאלקינו. ה' ממית ומחיה מוריד שאול ונעל. ה' מוריש ומעשיר משפיל אף-מרומם. מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון להושיב עם-נדיבים" (שמואל א, ב, ב-ח).

"כי אין לה' מעצור להושיע כרב או כמעט" (שמואל א, יד, ו).

"ה' סלעי ומצדתי ומפלט-לי אלקי צורי אחסה-בו מגני וקרן ישעי משגבי ומנוסי משעי מחמס תשעני. מהלל אקרא ה' ומאיבי אנשעי" (שמואל ב', כב, ב-ד).

"חי-ה' וברוך צורי ויורם אלקי צורי ישעיי" (שמואל ב', כב, מז).

אמת

מג. על-ידי אמת נצול מלשון-הרע גם תפלתו נתקבל. גם כשדנים אותו למעלה, דנים אותו לפי זכויות שלו.

אורחים בשבת

יג. אדם שבאו לו אורחים בליל שבת, יש לו להזדרז בקידוש עד כמה שאפשר, כדי להקדים את הסעודה, על מנת שלא יצטערו האורחים. ולאחר הסעודה ישלים את מה שהחסיר. ספר הבית (עמוד תסא), והביא שם את הסיפור המפורסם על רבינו החפץ חיים שפעם אחת התארח בביתו הגאון רבי לייב חסמן בליל שבת, והחפץ חיים התחיל מיד בקידוש ללא אמירת "שלוש עליכם", וכששאל אותו רבי לייב מדוע מיהר כל כך בקידוש, אמר לו החפץ חיים: כבודו בודאי רעב, ורציתי שתסעד תחילה, ואילו המלאכים אינם רעבים, ויכולים להמתין קמעה עם ה"שלוש עליכם". (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

ערב אמיתי...

משפחה יהודית נכבדה ומיוחסת התגוררה לפני כמה מאות שנים בעיר ארם צובא (חלב) שבסוריה. שם המשפחה היה פיגוטו אך בשל חשיבותם הוסיפו לה תואר של יחוס וכונה: די פיגוטו. בני משפחת די פיגוטו יצגו בסוריה את מדינת אוסטריה ובמלים אחרות: בניה היו הקונסולים הנציגים הרשמיים מטעם אוסטריה בסוריה. אחד מבני משפחה זו שהיה חי מלפני כמאה שנה, עסק בנוסף לתפקיד הקונסול גם במסחר ובהלואות כספים, לקוחותיו העיקרים היו ערביי העיר. ערב אחד הגיע אל ביתו של סניור די פיגוטו ערבי עשיר ורב נכסים. כשראהו היהודי חורו פניו: ידוע ידע, כי כסף שמלויים לערבי עשיר זה אינו מוחזר לעולם! פתח הערבי ואמר: "נמצא אני במצוקה כספית קשה. התוכל להלוות לי מאתיים לירות זהב למשך ששה חדשים? רק הודות לכך אצליח להחליץ ממצבי הקשה". אף שידע סניור די פיגוטו כי האיש שלפניו אינו מתכוון להחזיר את הלוואותיו, השיבו: "מסכים אני למלא את בקשתך!" אורו פניו של הערבי. בעיניו נוצצות משמחה עקב אחר היהודי השולף את פנקס שטרות החוב. עוד רגע קט, ושטר נכתב ונחתם ואז אמר היהודי: הנה השטר המוכן. ועתה, כל אשר עליך לעשות הוא להביא הנה ערב אחד, שיחתום על השטר ההלואה ויערוב לכספי. "ממני מבקש אתה ערבות?!", נעלב הערבי. "והלא הנני בעל נכסים רבים הכל יצחקו וילעגו לי אם אבקש להביא הנה ערב אחד". אך סניור די פיגוטו לא חזר בו. "אינני מעניק כסף ללא חתימת ערב! אמר. "אם בערבות אתה חפץ" השיב הערבי, יהא אלקים ערב בשבילי". שמע זאת הסניור והחליט בלבבו, כי כדי קדש שם שמים עליו להסכם לערבות זו. אמר אפוא לערבי: "לערב זה מסכים הנני". ומיד נתן לו את מבוקשו מאתיים לירות זהב. שלף הערבי מטפחת אדומה מכיסו. וצרר בה את הכסף. אחר הטמינה בחיקו. שמח וטוב לב יצא מבית היהודי. מה קל לרמות את היהודי הלוזה", הרהר באושר. בצעדים מאוששים פנה אל אחת מנחלותיו הרבות. שם, בגן הירק הגודל, פנה אל חלקת שתילי הכרוב צרור הכסף שנח דיו בחיקו הכביד עליו. הוציאו אפוא והניחו על כרוב גדול שצמח בקרבת מקום. כעבור זמן מה סיים את עסוקיו בערוגת הכרוב וקם לשוב לביתו. הכסף הצרור במטפחת האדומה נשכח כליל מלבו. בוקר המחרת הגיע, והערבי נזכר בצרור הכסף. חפשו פה ושם, ולא מצאו. אז זכר שבלייל אמש הניחו בחלקת הכרוב אשר בגן הירק. אף רץ כל עוד נשמתו בו לאותו מקום. חפש וחפש אך את הצרור לא מצא. כי דבר ידוע הוא מידי ליל נפתחים עלי הכרוב וביום נסגרים הם. אמש, כשהניח הערבי את הצרור היו עלי הכרוב פתוחים, אך עתה, בבוקר נסגרו ובלעו את הצרור האדום... ניסה הערבי להפריד את עלי הכרובים, שמא יוכל לגלות את אוצרו, אך ללא הצלחה... ממורמר ומאוכזב חזר לביתו, וחשד החל מקנן בלבו בודאי לקח מישהוא את צרור הכסף לעצמו. אך עזב הערבי את גן הירק ופועליו הגיעו למקום. אותם פועלים היו ממונים על היבול, כשהבשילו הירקות היו קוטפים ומוליכים אותם העירה, אל השוק. עברו הפועלים בין הערוגות וכל ירק בשל וטוב נקטף והוכנס לסל. כשהגיעו לערוגת הכרוב קטפו מבלי דעת גם את הכרוב אשר 'החביא' בין עליו את הצרור היקר. כשנתמלאו הסלים יצאו הפועלים העירה. ראשית לכל, בטרם פנו לשוק, נגשו לחנותו של ירקן אחד, אשר היה קונה מהם במחיר גבוה כל ירק משובח ונאה. כשראה הירקן את ראש הכרוב העגלגל והכבד בקש לקנותו "בדיוק הגיע בזמן", אמר והורה לנער השליח אשר בחנותו: "מהר וקח את הכרוב הזה אל ביתו של סניור די פיגוטו. לפני ימים מספר בקש ממני, שאם יזדמן לי כרוב יפה אשלחנו אליו". יצא השליח לבית הקונסול ומסר את הכרוב. המבשל החל לטפל בירק כדי לנקות את עליו תלשה עלה אחר עלה והניחה את העלים בצננת. ונדהם מבין העלים הירוקים שעדין נותרו על קלח הכרוב, בצבץ פתאום דבר מה אדום... מבהולת הפסיקה את מלאכתה וקראה לסניור "ראה... מלמלה. "יש משהו אדום בתוך הכרוב...". נטל הסניור את הכרוב לידיו ובוזהירות רבה תלש כמה עלים עד אשר נגלה לעיניו הצרור האדום הצרור הזה נראה לי מוכר מאיזשהו מקום, הרהר, כשנטל את הצרור למשרדו ואז נזכר: הן אתמול ראה צרור דומה לזה בידי של אותו ערבי שלוה ממנו מאתיים לירות! התיר אפוא את קשורי המטפחת ומנה את מטבעות הזהב אשר בתוכה: מאתיים לירות בדיוק! קשר את הצרור והניחו בקופת הברזל אשר במשרד ובפיו תודה לה: ברוך המחזיר אבדה לבעליה! שכן, סבור היה כי את מאתיים הלירות לא יזכה לקבל לעולם... חלפו ששה חודשים ומועד פרעונו של שטר החוב הגיע. באותו יום בא הערבי אל ביתו של סניור די פיגוטו. "אדוני הסניור", פתח ואמר, "לצערי אין בידי ברגע זה כסף כדי לפרוע את חובי. אנא, המתן עוד חדשים שלושה ואז אשלם לך את סכום ההלואה בתופסת ריבית!" "האמן", המשיך הערבי כלל לא נהייתי מהכסף שלויתי אצלך באורח מסתורי נעלם ממני. זכורני כי הוצאתיו מחיקי שעה שהייתי בגן הירק שלי ולמחרת נעלם ואיננו! ניגש הסניור אל קופת הברזל, הוציא את הצרור אשר טמן שם ושאל: זהו הצרור שלך? כן כן התלהב הערבי: "זהו הצרור!" "אם כך" הוסיף הסניור לשאול אמור לי את האמת: האם בזמן שלוית ממני את הכסף היה בדעתך להשיבו?" הודה הערבי: "לא!" והסניור המשיך: "בודאי זוכר הנך כי הצעת את ה' לערב. וה' בוחן כליות ולב, ידע כי זומם אתה לא השיב לי את ההלואה אי לכך גלגל הוא את המאורעות כך שהכסף הושב לי כבר למחרת היום!"